

## ÖĞRETİM MODELLERİ

### “Model Karmaşası Üzerine Bazı Açıklamalar”

Yazan: Donald J. REYES\*

Çev.: Arş. Gör. Mehmet GÜLTEKİN\*\*

Öğretim modelleri, değişik etkinlikleri yerine getirmek üzere çalışan eğitimciler için yararlı araçlardır. Bu araçlar, öğretmenler için, dersin planlanmasındaki basamakları veya etkili öğretimin kurallarının öğretiminde organize edici görev yaparlar. Öğretim modelleri, herhangi bir düzeyde ders veren sınıf öğretmenin karar vermesini kolaylaştırırlar. Örneğin, sınıf soruları, ev ödevleri, derslere başlangıç vb. için öğretmenin tercihi, tipik bir düzenleyici olarak kullanılan öğretim modellerinden etkilenir. Hizmet-içi eğitim uzmanları ve öğretimi denetlemekle görevli müfettişler de, sınıf gözlemleri ve hizmet-içi eğitime ilişkin öneriler için öğretim modellerini kullanabilirler.

Sayılarının çok fazla olması nedeniyle öğretim modellerinin uygulanabilirliği azalmaktadır. Bu modellerin çoğu değişik, hatta çoğu zaman rekabet halinde olan mantıksal yapılara sahiptirler. Örneğin, Joyce ve Weil tarafından *Öğretim Modelleri* adı altında sunulan 30 örnek arasından üç örnek; sosyal modeller, bilgi-süreç modelleri ve davranışçı yaklaşım modelleridir. Bu nedenle, kişinin amacına uygun bir model seçebilmesi sorun olabilmektedir.

Bu makalede, aralarındaki temel benzerliği göstermek için geniş ölçüde kullanılan üç öğretim modeli karşılaştırılmıştır. Öğretim modelleri içindeki ortak noktaları arama ve sonra da jenerik basamakları kullanma, model karmaşasının bir çıkış yolu olabilir. Üç model, Madeline Hunter, Barak Rosenshine ve Robert Gagne'nin modelleridir.

\* Kuzey Illinois Üniv. Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü Profesörü.

\*\* Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü, Program Geliştirme Anabilim dalı.

### Hunter'in Karar Verme Modeli

Bu model, öğretmenlerin sınıfta daha iyi ve daha uygun kararlar alabilmelerine yardım etmek için, araştırma çabaları üzerine odaklaşmaktadır. Araştırma ve karar vermeyi birbirine bağlayan bir yöntemin bir yönü Hunter'in öğretim veya ders planındaki basamaklarının kullanımını içerir (Hunter, 1984).

Öğretmenler, dersleri planlayan ve yürüten kişiler olarak, belirli bir duruma uygunluklarını gözönüne alarak, yedi öğretim basamağının bazılarını veya hepsini kullanmaya karar verebilirler. Bu nedenle basamakların bazıları veya hepsi birden belli bir ders içinde ale alınabilir (Wolfe, 1987). Bu basamakları kullanmaya karar verme, öğretmenlerin öğretim sırasında alacağı kararlardan sadece bir tanesidir. Örneğin, öğretmenler daima kendilerinin kabul edecekleri bir motivasyon yaklaşımına karar verme ihtiyacı duyacaklardır.

Her ne kadar bu görüşe karşı çıkanlar olsa da, yedi basamak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu basamaklar ülkenin her yerindeki okullarda, Hunter'in karar verme modelinden ayrı ve merkezi personel geliştirme programlarının temeli olarak görülürler. Bu basamaklar, eğitim fakültelerinde geniş olarak öğretilmekte ve dersler planlanırken öğretmenler tarafından sıkça kullanılmaktadırlar. Gerçekten, beklenti seti, amaçlar ve maksat, girdi, örnek alma, güdümlü uygulama, anlamayı denetleme ve bağımsız uygulama terimleri, bazı eğitimciler için derslerin planlanmasıyla eş anlamıdır.

### Rosenshine'm Öğretim Fonksiyonları

İyi bilinen ve iyi kullanılan bir başka model, Rosenshine'in Öğretim Fonksiyonları Modelidir. 1970'den beri Rosenshine modeli, etkili öğretim araştırmasını ayırtmada ve düzenlemede bir araç olarak kullanılmıştır. O'nun sentezleri, çalışmaların büyük bir kısmında, daha uygun ve kullanılabilir sonuçlar oluşturmada uygulayıcılara yardımcı olmuştur. Bu nedenle, etkili öğretim araştırmasını temsil eden model, Rosenshine'in Öğretim Fonksiyonları Yaklaşımıdır (Rosenshine, 1983; 1986). Bu öğretim fonksiyonları, matematik, fizik bilimi ve okuma gibi "iyi yapılandırılmış" disiplinlere daha iyi uygulanabilmektedir. Bu fonksiyonlar, edebiyat ve bazı sosyal bilimlerde olduğu gibi "karmaşık", yapı-sallaştırılmamış ve yerleşik beceri ve kavramlara sahip öğretim alanları için daha az uygundur. Fakat bununla beraber, etkili öğretim araştırmasının sonuçları daha genel kullanım içine girdiğinden, bu öğretim modeli çok çeşitli öğretim koşullarında kullanılabilir.

### Gagne'nin Öğretim Modeli

Gagne, öğrenme alanında lider bir kuramcı ve araştırmacıdır. "Principles of Instructional Design" (1988) adlı çalışması, ticaretle, endüstride, askeri alanda ve daha az oranda da eğitimde, program geliştirme taraflarından geniş ölçüde izlenmiştir. O'nun öğretim modeli, en geniş anlamda, öğretimi düzenleme sürecinin bir alt basamağı olarak görülmelidir. Gagne'ye göre, öğretimle ilgili bu modeller, öğrenme amaçlarının bütün basamaklarına uygulanabilir. Yorum ve uygulama, özel öğrenme koşullarında daha etkili olabilecektir. Bu, herhangi bir öğretim modelindeki herhangi bir elemanın uygulanması için doğrudur. Gagne'nin öğretim modeli, öğrenciye amaç hakkında bilgi veren, uyarıcı materyali sunan, öğrenmede rehberliği sağlayan, performansı ortaya çıkaran, geri bildirim sağlayan, performansı değerlendiren ve transferi ve hatırd tutmayı güçlendiren bir modeldir. Bu basamaklar, diğer ilk modelin elemanlarına benzemektedir. Benzerlikler Şekil 1'de gösterilmiştir.

### Genel Bir Öğretim Modeli

Üç öğretim modeli için ortak bazı elemanları tespit etmek mümkündür.

İlk olarak, her modelde bir *bağlantı* basamağı vardır. Burada öğretmenler, öğrencilerin bilişsel yapısı ile yeni materyalleri birleştirme görevini üstlenir. Bu, öğrencilere, yeni öğrenmelerin büyük oranda kazanılmış öğrenmelere bağlı olduğunun söylenmesidir. Öğrenciler bundan sonra öğrenmeye hazırdırlar.

Öğretmenler, öğrencilere *amacı* bildirirler. Öğrencilerin öğrenmeyle ilgili beklentileri nedir? Öğretimin amacı nedir? Bu ,öğrenci gayretlerini dersin amacına yöneltir.

Her üç modelde bir *sunuş* basamağı vardır. Çoğu çağdaş öğretim görüşleri sunuş fikri etrafında yoğunlaşmaktadır. Sunuşun verimli yöntemlerini belirleme, çoğu araştırmanın amacıdır. Örneğin, bazı etkili öğretimle ilgili araştırmalar, sunuştaki açıklık ve beklentinin öğrenci başarısı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Gagne, amaçların farklı sınıflamalarına ulaşmayı kolaylaştırmak için, gerekli olan öğrenme koşulları çerçevesinde sunuş araştırmasını sentezlemiştir. Sunuş basamağına ilişkin olarak, uygulayıcıların onu daha etkili uygulayabilmeleri için diğer basamaklar gibi daha fazla araştırma ve çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Şekil 1. Üç Popüler Öğretim Modelinin Karşılaştırılması

Rosenshine	Hunter	Cagne	Yorum
Tekrar-kontrol ve gerekli ön öğrenmeyi yeniden ele alma	Beklenti seti-önceki öğrenmelerin uygulanmasını kapsar. Dikkati arttırmayı içerir	Dikkati artırma gerekli ön öğrenmeyi teşvik etme	Rosenshine'nun bir dikkat seti yoktur.
	Hedefler ve amaç	Amacın öğrenciye bildirilmesi	Araştırmayla kuvvetli bir destekleme
Yeni içerik / beceriler sunma	Girdi modelleştirme	Uyarıcı materyali sunma, öğrenme kılavuzluğu sağlama	Çoğu detay ve stratejiler bu konular altında sınıflandırılır. Çalışma düzeni uygulamalar için gereklidir.
Öğrenci uygulaması	Yönlendirilmiş uygulama-Hunter'ın 6. basamağı. Bu modelde sıra önemli değildir	Performansı ortaya çıkarma	Modellerin tümü denetimi ve yol göstermeyi öğrenmede önemli bir faktör olarak önermektedir.
Geribildirim ve düzeltmeler	Anlamayı kontrol etme	Performansın doğruluğu hakkında geribildirim sağlama. Performansı değerlendirme	Tam öğrenmeyle karşılaştırıldığında belki de öğretimde en etkili basamaklardır.
Bağımsız uygulama	Bağımsız uygulama		Yol gösterme oranı azaltılır ve geri alınır. Daha çok orijinal öğrenme ile ilgilidir.
Haftalık ve ayhık tekrar		Transfer veya batırda tutmayı artırma	"Uygulama", yeni bir anlam taşır. Bu öğrenmeyi genişletir.

Bir sonraki basamak üç modelde de ertaktır. Öğrenciler, öğretmenlerinin gözetiminde, istenen tepki üzerinde çalışacaklardır. Bu "yönlendirilen" uygulama, öğretmene düzeltici geri bildirim olanağı verir. Düzeltici geri bildirim, en etkili öğretim ögesidir. Bloom'un Tam Öğrenme modelinde olduğu gibi merkezdir. Yönlendirilmiş uygulama esnasında öğretmen öğrenciye istenen yanıtı vermede kolayca yardımcı olabilir.

Düzeltilici geri bildirim, daima biçimlendirici değerlendirmenin bir parçası olabilmelidir. Öğretmenler, öğretim sürecinin değişik bölümlerinde dersin öğrenci tarafından anlaşılmış olup olmadığını anlamaya ihtiyaç duyarlar. Bu aşamadan sonra öğretmen, öğrencilerin bağımsız olarak çalışmalarını sürdüreceği seviyeyi kazandıklarına ikna olunca, bağımsız çalışma gerçekleşebilir.

Son olarak öğretmenler, öğrenilenlerin yeni durumlara transfer edilebilmesini sağlamak için öğrencilerin öğrendiklerini yeni koşullar ve içerikle uygulamalarını isteyebilir.

Sözü edilen basamaklar zinciri, amacı belirleme, sunuş, uygulama, düzeltici geri bildirim verme, değerlendirme, bağımsız uygulama ve transfer, bu makalede tartışılmış bulunan üç öğretim modelinin bölümleridir. Bu anlamda bu basamaklar, jenerik bir öğretim modelini temsil etmektedir.

Bu öğretim modellerinden herbiri, makalenin yazarı tarafından geniş bir araştırma çerçevesi içerisinde sunulmaktadır. Bu modelleri bir yol gösterici olarak kullanmak isteyen eğitimciler, bahsedilen bu elemanlarla ilgili daha fazla deneyim isteyeceklerdir. Ancak, öğretim modellerinden birisini veya jenerik modeli kullanmak, personel geliştirici, öğretmen, yönetici veya öğretmen, eğitimcinin çalışmalarını kolaylaştırabilir. Modeller, bir uygulama biçimi içerisinde öğretim araştırmasını odaklaştırır ve eğitimciler arasında belli bir iletişim dili sağlar.

Etkili öğretim ilkeleri konusunda yaygın görüş birliği olduğunu bilmek rahatlatıcıdır. Popüler öğretim modelleri arasındaki benzerlikleri ortaya koymak ve belirli öğelerden yararlanmak, model karmaşası içinde bir yol arayan eğitimciler için bir çıkış yoludur.

## KAYNAKÇA

- Gagne, R.M., L. Briggs, and W. Wager. 1988. *Principles of Instructional Design*. New York: Holt, Rinehardt and Winston.
- Hunter, M. 1984. "Knowing, teaching and supervising". *In using what we know about teaching*. Edited by P.L. Hosford. Alexandria, va: ASCD.
- goyce, B. and H. Weil, 1980. *Models of Teaching*. 2d ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Rosenshine, B. a1983. "Teaching functions in Instructional Programs." *Elementary School Journal* 83 (4): 335-51.
- Rosenshine. B. 1987. "Synthesis of Research on Explicit Teaching". *Educational Leadership* 43 (7): 60-69.
- Wolje, P. 1987. "What the seven step lesson plan isn't". *Educational Leadership* 44 (5): 70-72.